

De verbanning van Huybert Bik

HUYBERTJE MOEST HANGEN, MAAR HIJ HING NIET

Integendeel! In het kamerboek III C. lees ik... 'Vervogens wierd den secretaris Polijn versogt aen den burger Huybert Bik een gepaste aanspraak te doen bij zijn inhaling door de burgerij...'

Hubertus Bik was het 4e kind uit een gezin van zeven, werd geboren in 1742 en behoorde tot een zijtak van mijn voorgeslacht. Nooit had hij zich kunnen voorstellen, dat hij in de namiddag van 17 september 1787 in het cachot onder het stadhuis zou zitten, terwijl een joelende menigte eiste dat hij onmiddellijk zou worden opgehangen.

... 'Op de iteratie, geduurige en dringende instantien, door eenige personen gedaan, te kennen gevende dat de gemeente sterk vigeerd en dreigende vorderde dat de alhier ten raadhuise opgebrachte en bewaard worden de Huybert Bik direct en zonder vorm van proces, om alle excesen te preveniëren, wierde opgehangen of geëxecuteerd en dat bij onsten tenisse vandien het volk niet tot bedaren zoude zijn te krijgen: ... is na rijpe deliberatie en in agting genomen zijnde, dat zulx strijdt tegens den eed en plicht van het regterlijk officie om iemand, wie hij zij onverhoord en zonder overtuygend bewijs van zaken op een verward geroep en onbezonnen eijsch van 't volk te veroordelen en terstond met de dood te straffen en dus in dit geval geheel en al deviëerde (afwijkte) van alle goddeglijke en mensche-lijke zeden en wetten, met eenparigheid van stemmen goedgevonden en verstaan aan hetzelfde verzoek niet te defereren, maar deselve weijgeren en te wijzen van de Hand' ... 17 september 1787.

(Kamerboek 1785 - '87, fol. 131)

HET VERHAAL

Wat was er allemaal gebeurd? Laat ik beginnen met te vermelden dat dit alles niets te maken heeft met de aanhouding van de 36-jarige prinses Wilhelmina van Pruisen op 28 juni 1787 in de Vlist.

De patriot Huybert Bik was lid van het Vrijcorps onder C. de Lange van Wijngaarden. Uiteindelijk stonden deze plaatselijke corpsen onder het centraalgezag, waarvan het defensieve centrum gevestigd was in Woerden. Deze plaats was gekozen om zo dicht mogelijk bij Utrecht te zijn, dat veel meer dan Holland prinsgezind was.

Na het beëindigen van zijn dienstplicht bij de kleine vesting Goverwelle wilde Huybert naar zijn huis in de Keizerstraat gaan. Hij zag ergens tegen een boom een geweer, een

"snaphaan" staan en menend dat dit wapen stadseigendom was, nam hij dit geweer aan de schouder en wandelde naar Gouda. Op de L. Tiendeweg werd deze geuniformde man lastig gevallen door opgeschoten straatjeugd, die achter hem aan als maar 'patriot' en 'Kees' (de toen bekende scheldnaam) riepen. Huybert probeerde zich van het scheldende publiek te ontdoen door links om het Kerk-roostersteegje (nu Koster Gijzensteeg) in te slaan. Maar Achter de Kerk wachtte hem een veel grotere tierende mensengroep op. Hij werd a.h.w. aangerand en Lambert Meijer probeerde hem zelfs zijn snaphaan te ontroven; in ieder geval gelukte het hem de bajonet van het geweer te draaien. Toen daarna het schot viel werd Meijer dodelijk gewond en overleed ter plaatse. En om deze reden kwam het 'gemene volk' in beroering en eiste de onmiddellijke executie van de 'moordenaar'. Drie dagen achtereen bleef de woedende burgerij voor het stadhuis tieren en drie keer verscheen een burgemeester op het bordes om de menigte tot kalmte te manen.... "men kon gerust zijn, dat dit geval naar stijle van procederen zal onderzocht en ten deze behoorlijk recht geadministreerd worden en den schuldige geenszins onschuldig doen gaan...".

Het vooronderzoek.

Dit werd geleid door de baljuw, de Weledel-gestrenge Heer François van Harencarspel Decker R.O. (ratio office). Het bewijs van de baljuw bestond uit de verklaringen van 9 getuigen benevens het sectierapport van de chirurgijn Jan Turin. Later, twee jaren nadien gehouden pleidooi, meldden zich nog twee getuigen. Maar de vraag of door hun getuigenis de misdaad van de gevangene volledig bewezen en met de vereiste aandacht met nauwkeurigheid moet worden nagegaan en onderzocht werd ernstig betwijfeld... Een afzonderlijk examen van deese twee poincten werd niet noodzakelijk geoordeeld... De baljuw, als eiser in dit proces concludeerde dat de gevangene zal worden gecondemneert met den zwaarde te worden gestraft, dat er de dood na volgt...".

In de gevangenis van de Tiendewegspoort.

Het eerste, waar hij naar vraagt is om pro Deo te mogen procederen Hij ondersteunt dit verzoek met de verklaring Van zijn bureu François Bezems en Willem Tijgeman, dat Huybert Onvermogen is.

Op 12 Maart 1788 wordt dit gratis procederen door schepenen toegestaan. In April ontvangen de heren van de Magistraat een brief vol met klachten. Huybert schrijft: "...dat hij zig gedurende den tijd van zeven maanden in eene akelige kerker bevindende, aen de eene zijde onder reverentie vertrouwt dat een assidue (voortdurende) gevangenis, waarbij deszelfs lichaems constitutie reeds veel geleden heeft, op zichzelf een straffe uitmaeckt - en aan den anderen kant, dat daer de gemelde zaak in cas crimineel, alvorens des suppl. strafwaardigheid of onschuld zal worden bepaald, zig nog in derzelve eerste beginselen bevindt en overzulcks een geruimen tijd met zig kan slepen alvorens hiermede zoude kunnen zijn getermineert.

Dat eindelijk ook het continueel verblijf in deze akelige gevangenis hinderlijk is aan het aan hem verleend acces van practizijns (advokaten) en dat hij suppl. thans geen gebruik wil maken van een middel tegen zijne apprehensi (gevangenschap).

Redenen, waarom de suppl. zig keert tot UEd. Gr. Achtb., ootmoedig verzoekende dat het UEd. Gr. Achtb. behagen hem suppl., hangende de opgemaakte procedures en zolang dezelve niet met daed zullen zijn getermineert, uyt de gemelde zijne tegenwoordige gevangenis gelieven te doen verplaatsen of te accorderen dat hij verplaatst worde op de ordinaris' gijzelkamer ter gemelde poorte of in 's Heren werkhuis dezer stede, welgemelde Heer Bailliu daertoe autoriserende en daarvan te willen verlenen apoictement in forma..." (was get. Huybert Bik). 29.4. '88.

Onze Huybert had het dus niet erg naar zijn zin en ook met het antwoord was hij nauwelijks tevreden. verkort luidt de inhoud:

...."dat wanneer de gevangenen met zijne practisijns spreken moet, de gevangene door den cipier- desnoods met één of meer dienaers der justitie geassisteerd, telkens uit zijne gevangenis gehaald en ter plaetse, daertoe geaccordeert, gebracht en opgesloten moet worden..."

Na de bespreking met zijn advokaten moest Huybert weer naar zijn kerker cel gebracht worden.

(Requestboek II, fol 215 7 Mei 1788).

Het onderzoek der schepenen.

... "Om welck point te examineren en regt te beoordelen vooraf staat aan te mercken: 1e dat de gevangene alles bekend heeft voor wat betreft zijn route door de stad op 17 Sept. 1787 en dat een schot uit zijn snaphaan was afgegaan.

2e Edog het is teffens zeker dat uyt het afgaan van des gevangens snaphaan en uyt de daardoor toegebrachte wonde aan Lambert Meijer met het voors. dodelijk gevolg, nog niet persé en noodsaakelijk voortvloeyt dat den gevangene ten dien opsigte voor de misdadige oorsak des doods van dien Lambert Meijer moet gehouden worden. En uyt dien hoofde als aan moord of manslag schuldig tot de dood of andere criminele straffe veroordeelt moet worden..."

Duidelijk was echter dat de gevangene gewapend met een snaphaan op welke een bajonet was, door het Kerkroostersteegje gaande achter de Kerk kwam, door enige jongens uitgejouwd werd met: "Kees, Kees" zich heeft omgekeerd en in postuur gesteld om te schieten. Maar ook verder dat Lambert Meijer zich onder die toegelopen menigte en dicht bij de gevangene bevindende, het geweer van hem aangegrepen, de bajonet van hetzelfde afgedraaid en weggeworpen had. En dat zekere turfboer Jan Broeckhuysen tegen hem, gevangene, gezegd hebbende: zou ik dat geterg nog langer velen, schiet de donder of bliksem maar dood. Toen Huybert probeerde het geweer terug te pakken ging het schot af.

Huybert ontkende echter het gezegde van Broeckhuysen gehoord te hebben en dat hij het geweer op Lambert Meijer heeft aangelegd.

Van al die getuigenverklaringen, uitvoerig beschreven in het requisitoir van de Baljuw, zou zelfs een kort excerpt nog te lang worden.

De schepenen uit Gouda vonden het beter deze strafprocedure door te verwijzen naar het Hof van Holland en Huybert blijkt overgeplaatst te zijn naar de "voorpoorte van den Hove", ook wel bekend als de gevangenpoort in Den Haag. Dit Hof heeft de zaak zeer serieus aangepakt en alle getuigenverklaringen opnieuw nagetrokken.

Te uitgebreid om dit alles te verhalen. Slechts één voorbeeld. Dirkje Matse heeft gezien dat Huybert de snaphaan aanlegde en de vinger aan de trekker hield en dat Huybert na het schot gezegd zou hebben: daar leit hij dan. Maar de president van het Hof vroeg Dirkje: waar stond je toen, op welke afstand? Dirkje moest verklaren dat zij in de ingang van haar huis stond. Maar als er dan een volksploep is en Huybert dicht omringd is door opdringende mensen, hoe kan Dirkje dan gezien hebben dat de gevangene de vinger aan de trekker hield? Uit al dergelijke pietluttige getuigenissen blijkt hoe haat de fantasie kan voeden.

Het vonnis van het Hof van Holland.

... "En daar het regt niet toelaat iemand zonder volledig en zeker bewijs te veroordelen, maar zelfs gebiedt liever een schuldige vrij te spreken dan een onschuldige te veroordelen en te straffen,

daar zodanig en zeker bewijs hier niet gevonden wordt, zo vindt men zig gedrongen om eijndelijk uyt dit alles dit besluit op te maken:

Dat hier alleen bij den regter gevonnisd moerende worden naar de regelen van regt en justitie een **absolutoir vonnis** in dezen vallen moet en dat mitsdien des heren Baillius eijsch en conclusie op en jegens den gevangene in dezen gedaan en genomen, moet worden ontzegd met compensatie van de kosten.

Zonder dat ook enige straffe tegen den gevangene uyt hoofde van versuym of onagtsaamheit in het niet onderzoeken of het geweerd geladen was in aanmerking kan komen. Als al 't welk met alle andere conclusien van die natuur moet vervallen, vermits de gevangene ziekelijk door zijne detentie gedurende bijna drie jaren en zulx in die akelige onzekerheid van den uitslag van dit proces, waarin een eijsch tot de doodstraffe jegens hem was gedaan, ten minsten zoveel geleden heeft, dat zulx in allen gevalle voor een genoegsaame straffe deswegens kan en moet worden gerekend.

het voorsz. Hof met rijpe deliberatie van Rade, doorgezien en overwogen hebbende al 't geen ter materie dienende is, doende recht in den naam vanwegens de Hoge Overheid ende Grafelijkheid van Holland, Zeeland ende West Vriesland, doet teniet het vonnis van schepenen der stad Gouda, gearresteerd en geprononceerd den 21en December 1790 alhier in questie en doende 't gunt dezelve als Rechter ter eerster instantie hadden behoeven gedaan te hebben, gelet op de driejarige gevangenis van den gedetineerde, **bant den voorsz. gedetineerde voor den tijd van 15 jaren uit de stad Gouda en de Jurisdicte van dien, zonder gedurende de voorsz. tijd daar weder in te komen...** 18 Maart 1791.

Het Hof achtte het blijkbaar beter dat Huybert Bik zich voorlopig maar niet in Gouda moest vertonen, maar waarschijnlijk was de man zelf wel zo wijs. Intussen was er in politiek den Haag zeer veel veranderd en werd de Bataafse Republiek uitgeroepen. Dat had ook gevolgen in Gouda. De Raad der schepenen verdween en na vijf jaar verbanning kwam Huybert weer naar zijn geboortestad. Echter daarbij behoorde feestvertoon; de burgerij zou hem blijde inhalen en daarbij zou de secretaris Polijn van de municipaliteit een gepaste toespraak houden.

Huybert hing dus niet! Integendeel de municipaliteit van Gouda bezorgde hem een gemeentebetrekking als keurmeester van de aardappelen en aardperen.

In 1781 hertrouwt Huybert met Johanna van der Zon uit welks huwelijk twee kinderen werden geboren: Petrus en Jacobus. Voor het gezin een blij weerzien!

Dr. J. G. W. F. Bik.

Reglement en Ordonnantie voor de Bedienaers van de begrafenis en bepalingen van derselver loon.

Keur en Ordonnantieboek fol. 212, 5 April 1804.

Alzo van tijd tot tijd veele differenten en geschillen zijn gereesen tusschen de ingezetenen en de bedienaers der begrafenis binnen dese stad, zo heeft de Raad der stad Gouda, in aanmerking nemende dat de Ordonnantie op het loon der Bidders, den 2en Maart 1655 bij de Magistraat gearresteerd, in onbruik geraakt zijnde en ook in de tegenwoordige tijden van minder applicatie kan zijn, goed gevonden te arresteren, zoals gearresteerd wordt bij desen het navolgende reglement:

- art. 1. Er zullen binnen deze stad altoos zijn drie Bidders, alsmeede twee vaste noodhulpen, welke door de Raad daartoe speciaal zullen worden aangesteld en bij ziekte of andere omstandigheden moeten worden geëmployeerd en zodanig loon genieten als in hunne aanstelling nader zal worden bepaald. En zullen gemelde Bidders, alsmede de noodhulpen, in functie zijnde, behoorlijk in het zwart gekleed moeten zijn (voorzien van mantel en bef).
 2. De Bidders zullen bij het doen van een notificatie ofte bij het bidden zig op de straten niet mogen separeren maar ordentelijk bij den anderen moeten blijven en voorts zonder speciaal consent van het sterfhuis geene twee notificaties te gelijker tijd mogen doen.
 3. Een Bidder, geëmployeerd wordende bij een lijk, hetwelk in de St. Janskerk wordt begraven, zal genieten

eens	fl. 1.10
voor het voorgaan	1.10
voor het doen van een notificatie tot	
300 personen	4.00
voor het bidden	2.00
voor het afleggen, indien gerequireerd wordt	0,11
voor de notificatie boven de 300 personen	6.00
- zullende, in gevalle er twee of drie Bidders geëmployeerd worden, ydere Bidder het hiervoren gestipuleerde loon genieten. Zijnde alleen daarvan